

IJTIMOIIY-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TA'LIM MUHITINING TA'SIRI

Shukrulloeva Malika Baxshulloyevna

Buxoro davlat texnika universiteti matbuot kotibi

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli ta'lim muhitining talabalarning ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayoni kommunikativ, kollaborativ va interaktiv xarakter kasb etmoqda. Tadqiqotda raqamli platformalar, masofaviy ta'lim vositalari, sun'iy intellekt asosidagi teskari aloqa tizimlari hamda virtual muloqot muhiti ijtimoiy faollik, jamoada ishlash, madaniyatlararo muloqot va refleksiv fikrlashni rivojlantirishdagi omil sifatida o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishda yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi, biroq uning samaradorligi metodik ta'minot va pedagogning raqamli kompetensiyasiga bog'liq.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-kommunikativ kompetensiya, raqamli ta'lim muhiti, kollaborativ o'qitish, interaktiv platforma, masofaviy ta'lim, raqamli muloqot, refleksiya.

Zamonaviy jamiyat axborot almashinuvi tezligi, global kommunikatsiya va raqamli integratsiya bilan xarakterlanadi. Bunday sharoitda ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri talabalarda ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishdir. Ushbu kompetensiya shaxsning samarali muloqot qila olish, jamoada ishlash, bahs-munozara olib borish, ijtimoiy mas'uliyatni his etish va madaniyatlararo muloqotga kirisha olish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Raqamli ta'lim muhiti mazkur kompetensiyalarni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi, chunki u o'quv jarayonini interaktiv, ochiq va global maydonga olib chiqadi.

Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiya tushunchasi sotsial-konstruktivizm nazariyasi (Vygotsky), tajribaviy o'qitish modeli (Kolb) hamda faoliyat yondashuvi bilan bog'liq.

UNESCO va OECD hujjatlarida XXI asr ko'nikmalari tarkibida kommunikativ va kollaborativ kompetensiyalar alohida ta'kidlanadi.

DigComp va DigCompEdu modellari esa raqamli muhitda samarali muloqot qilish, onlayn hamkorlik va axborot almashish ko'nikmalarini asosiy raqamli kompetensiyalar sifatida belgilaydi.

Mahalliy tadqiqotlarda kompetensiyaviy yondashuv ijtimoiy faollik va kommunikativ madaniyatni rivojlantirish bilan uzviy bog'liqligi qayd etilgan.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy manbalarni nazariy tahlil qilish;
- raqamli ta'lim platformalari imkoniyatlarini qiyosiy o'rganish;
- ijtimoiy-kommunikativ kompetensiya tarkibiy komponentlarini tizimlashtirish;
- modelashtirish va umumlashtirish.

1-rasm. Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish

Mazkur 1-rasmda ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarning tarkibiy tuzilmasini va ularning raqamli ta'lim muhiti orqali shakllanish mexanizmini aks ettiradi. Rasmda markaziy o'rinda ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalar joylashgan bo'lib, ular jamoada ishlash ko'nikmasi, madaniyatlararo muloqot, ijtimoiy faollik hamda refleksiv fikrlash kabi asosiy komponentlar bilan o'zaro bog'langan.

Modelda har bir komponent raqamli ta'lim vositalari orqali rivojlantirilishi ko'rsatilgan: onlayn kollaboratsiya jamoaviy ishlashni kuchaytiradi, raqamli loyihalar

ijtimoiy faollikni oshiradi, madaniyatlararo kommunikatsiya global muloqot imkonini yaratadi, teskari aloqa va refleksiya esa shaxsiy rivojlanishni ta'minlaydi. Shu tariqa, raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni kompleks va uzluksiz shakllantirishning samarali pedagogik platformasi sifatida namoyon bo'ladi.

Metodologik asos sifatida tizimli, kompetensiyaviy va faoliyat yondashuvlari tanlandi.

Tahlil natijalari raqamli ta'lim muhitining ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarga quyidagi yo'nalishlarda ta'sir ko'rsatishini aniqladi:

1. Onlayn kollaboratsiya. LMS va raqamli platformalar (forumlar, videokonferensiya, jamoaviy hujjatlar) talabalarda jamoada ishlash va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Madaniyatlararo muloqot. Raqamli muhit global auditoriya bilan muloqot imkonini yaratadi, bu esa tolerantlik va transchegaraviy kommunikativ kompetensiyani shakllantiradi.

3. Refleksiv fikrlash. Onlayn muhokamalar va teskari aloqa mexanizmlari shaxsiy pozitsiyani tahlil qilish va konstruktiv fikr bildirish ko'nikmasini rivojlantiradi.

4. Ijtimoiy faollik. Raqamli loyihalar va ijtimoiy tashabbuslar talabalarning ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi.

Raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishda an'anaviy ta'limdan ko'ra kengroq imkoniyatlar yaratadi. Biroq bu jarayonning samaradorligi quyidagilarga bog'liq:

- pedagogning metodik tayyorgarligi;
- raqamli etikaga rioya qilish;
- akademik halollik tamoyillari;
- texnik infratuzilma sifati.

Shuningdek, nazoratsiz raqamli muhit noto'g'ri axborot tarqalishi yoki kommunikativ konfliktlarga ham sabab bo'lishi mumkin. Shu bois pedagogik boshqaruv mexanizmi muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali pedagogik platformasi hisoblanadi. U:

- jamoaviy faoliyatni faollashtiradi;
- muloqot madaniyatini shakllantiradi;
- global kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- refleksiv va tanqidiy fikrlashni qo'llab-quvvatlaydi.

Kelgusida sun'iy intellekt asosidagi adaptiv kommunikativ trening modellarini ishlab chiqish dolzarb yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo'ladi. Raqamli platformalar orqali tashkil etilgan kollaborativ faoliyat, onlayn muloqot, masofaviy loyihalar va teskari aloqa mexanizmlari talabalarning jamoada ishlash, o'z fikrini asosli bayon qilish, bahs-munozara olib borish hamda madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, raqamli muhit refleksiv fikrlashni rag'batlantirib, shaxsning ijtimoiy mas'uliyati va kommunikativ madaniyatini rivojlantiradi. Biroq bu jarayonning samaradorligi pedagogning metodik mahorati, raqamli etikaga rioya qilish va ta'lim jarayonining to'g'ri boshqarilishiga bog'liq.

Umuman olganda, raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishning innovatsion va istiqbolli modeli sifatida ta'lim tizimida strategik ahamiyat kasb etadi. Kelgusida ushbu yo'nalishda adaptiv kommunikativ treninglar va sun'iy intellekt asosidagi muloqot monitoring tizimlarini ishlab chiqish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva N.X. Kompetensiyaviy yondashuv asosida oliy ta'lim mazmunini modernizatsiyalash. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 176 b.
2. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 256 b.

3. Тухтаева, З. Ш., & Искандарова, Г. Б. (2014). Обеспечение межпредметной преемственности при обучении специальным предметам. Молодой ученый, (8), 882-884.
4. Xolmatova M.B. Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish masalalari // Pedagogika. – 2021. – №3. – 34–39-b.
5. Qurbonov O.S. Oliy ta'limda raqamli transformatsiya jarayonlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2022. – 101–127-b.
6. Daminov, L. O., & Tukhtaeva, J. P. T. Z. S. (2020). Nigora Zakiraliyeva Sayfullaeva, Khurshid Nozimovich Khakimov The Importance of Game Technologies in the Training of Future Vocational Teachers on the Basis of Competent Approach. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, (4), 6669-6674.
7. Karimov B.R. Kompetensiyaviy yondashuvning metodologik asoslari // Uzluksiz ta'lim. – 2020. – №2. – 22–29-b.